

Η απώλεια των διακριτών στιγμών

- **Δεκέμβρης 1893:** «Δυστυχώς, επτωχεύσαμεν», Χαρίλαος Τρικούπης
- **Μάιος 1932:** «Τελικώς, επτωχεύσαμεν», Ελευθέριος Βενιζέλος
- **Σεπτέμβρης 1939:** «Σήμερα το πρωί, ο Πρέσβης μας στο Βερολίνο παρέδωσε στην Γερμανική κυβέρνηση τελεσίγραφο... Πρέπει να σας πω ότι καμία απάντηση δεν λάβαμε και, συνεπώς, η χώρα βρίσκεται σε πόλεμο με την Γερμανία.» Neville Chamberlain
- **Οκτώβρης 1940:** «Έχω εντολή κ. Πρωθυπουργέ να σας παραδώσω μια απαίτηση της κυβερνήσεώς μου...» Emanuele Grazzi, Πρέσβης της Ιταλίας στην Αθήνα, προς τον Ιωάννη Μεταξά
- **Αύγουστος 1971:** «Διέταξα τον υπουργό οικονομικών John Connally να αναστείλει την μετατρεψιμότητα του αμερικανικού δολαρίου...» Πρόεδρος Νίxon, ανακοινώνοντας την κατάρρευση της μεταπολεμικής παγκόσμιας νομισματικής ένωσης (το λεγόμενο Bretton Woods).

Πέντε παραδείγματα διακριτών στιγμών που λειτουργούν ως φάροι στο αρχιπέλαγος της σύγχρονης ιστορίας. Στιγμές που ηγέτες στάθηκαν μπροστά στην κοινή γνώμη και εναγώνια ανακοίνωσαν πως η μέρα εκείνη έκλεισε απότομα ένα κεφάλαιο, εισήγαγε μια ασυνέχεια στον ιστορικό ρου, άλλαξε τα δεδομένα ανεπιστρεπτί.

Αυτές οι διακριτές στιγμές έχουν εκλείψει. Όχι, δυστυχώς, όπως ελπίζαμε. Το όνειρο μετά το 1945 ήταν ότι οι πόλεμοι θα τελείωναν. Η ευχή μετά το 1896, το 1932, το 1971 ήταν ότι οι οικονομικές καταρρεύσεις απλά δεν θα επαναλαμβάνονταν. Για να το πω απλά, ελπίζαμε πως οι διακριτές στιγμές θα «εξαφανίζονταν» ελλείψει κακών μαντάτων. Που τέτοια τύχη! Ούτε οι πόλεμοι σταμάτησαν ούτε οι οικονομικοί θεσμοί ανέπτυξαν αντιστάσεις στον ιό του... Κραχ. Αυτό που συνέβη είναι ότι, απλά, οι ηγέτες μας σταμάτησαν να προβαίνουν στην ανακοίνωση τους, στερώντας μας από την «διακριτή στιγμή» που μπορεί να αποτελέσει την αρχή της συλλογικής συνειδητοποίησης, της αυτο-γνωσίας.

Η τελευταία φορά που οι Ηνωμένες Πολιτείες κήρυξαν πόλεμο επισήμως ήταν το 1941, μετά την ιαπωνική επιδρομή στο Pearl Harbour. Οι πόλεμοι της Κορέας, του Βιετνάμ, του Κόλπου, της Γιουγκοσλαβίας, του Ιράκ, του Αφγανιστάν κλπ θα μείνουν στην ιστορία ως ακήρυκτοι. Μάλιστα, με τις τεχνολογικές «καινοτομίες», η έναρξη πολεμικών επιχειρήσεων γίνεται ακόμα πιο δυσδιάκριτη: Όταν χιλιάδες μη επανδρωμένα αεροσκάφη, τα οποία πιλοτάρουν πολίτες (μη στρατιωτικοί πολιτικοί υπάλληλοι της CIA) από ένα γραφείο στην Νεβάδα, εξαπολύουν αμέτρητες επιδρομές επί του εδάφους του Πακιστάν, προκύπτει ένας πόλεμος όχι μόνο ακήρυκτος αλλά και τόσο νεφελώδης που ο μέσος αμερικανός πολίτης δεν τον αναγνωρίζει καν ως πόλεμο. Κι ένας πόλεμος που παραμένει άγνωστος γίνεται εύκολα μόνιμος, αποκτά αντισώματα στην κριτική.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει με τις οικονομικές καταρρεύσεις. Συγκρίνετε την δραματική στιγμή της ανακοίνωσης από τον Πρόεδρο Νίxon του θανάτου του Συστήματος του Bretton Woods με την μη-ακοίνωση της πτώχευσης του

ελληνικού δημοσίου (ή, το ίδιο είναι, την θριαμβευτική ανακοίνωση της μη-πτώχευσης η οποία, βέβαια, συνέπεσε με την... πτώχευση). Ή με την μη-ανακοίνωση της μετατροπής όλων των τραπεζών της ευρωζώνης σε, ουσιαστικά, κρατικοδίαιτα μορφώματα. Εκεί που ένα «δυστυχώς (ή τελικώς) επτωχεύσαμεν», ένα «Bretton Woods τέλος», αφαιρούσαν από τον κάθε πολίτη την δικαιολογία να κάνει ότι δεν κατάλαβε τι συνέβη, οι σημαδιακές εξελίξεις σήμερα αμπαλάρονται σε ένα περιτύλιγμα ευφημισμών και ακρωνυμίων (PSI, LTRO κλπ) με στόχο να αποφευχθεί η «διακριτή ανακοίνωση», να καλλιεργηθεί η φαντασίωση του «business as usual».

Η απώλεια των διακριτών στιγμών, είτε αφορούν πολέμους είτε πτωχεύσεις, αντανakλά την υποτίμηση των πολιτικών αγαθών. Κάποτε, όχι τόσο παλιά, ο ηγέτης είχε εξουσίες. Ο Νίχσον διέθετε περισσότερους βαθμούς ελευθερίας απ' ό τι ο Clinton αλλά και λιγότερους απ' ό τι ο Roosevelt. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε πρόσβαση σε περισσότερους μοχλούς οικονομικής πολιτικής στην διάρκεια της πρώτης του οκταετίας απ' ό τι στην δεύτερη. Μέρα με την μέρα, το κέντρο βάρους της οικονομικής εξουσίας μετατοπίστηκε, ιδίως μετά το 1980, προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Παράλληλα, ιδιωτικοποιήθηκε και η στρατιωτική ισχύς, μεταφερόμενη από τους συμβατικούς στρατούς σε μικρές ομάδες κρούσης εκτός της παραδοσιακής δομής των ένοπλων δυνάμεων μιας χώρας.

Στο πλαίσιο αυτό, τα πολιτικά αγαθά έχουν ευτελισθεί. Οι ηγέτες δεν ηγούνται και, συνεπώς, δεν αποφασίζουν το timing διακριτών στιγμών. Πως να νιώσουν την ανάγκη να προβούν σε μια βαρύγδουπη ανακοίνωση; Που να βρουν την αυτοπεποίθηση; Έτσι, αντί για ανακοινώσεις ολκής από πολιτικούς με την πυγμή να απευθυνθούν στον λαό ξεστομίζοντας πικρές αλήθειες, οι ανακοινώσεις τους θυμίζουν δελτία τύπου πολυεθνικών επιχειρήσεων που στόχο έχουν να κρύψουν (σε ένα γλωσσικό μανδύα μαρκετίστικης έμπνευσης και αισθητικής), αντί να αποκαλύψουν, τα κομβικά σημεία που προσπερνάμε και τα οποία χάνονται στον καθρέπτη μας χωρίς καν να τα βλέπουμε.

Οι διακριτές στιγμές ανάγκαζαν ολόκληρα έθνη να διαρρήξουν την σχέση τους με την καθημερινότητα, να κάνουν μια σύντομη άλλα περιεκτική παύση στην διάρκεια της οποίας να διανοηθούν ένα σήμερα ριζικά διαφορετικό από το χθες κι ένα αύριο διάσπαρτο με πρωτόγνωρα ερωτηματικά. Η απώλεια των διακριτών στιγμών, ελέω ανασφαλών ιθυνόντων που φοβούνται την σκιά τους, αφαιρεί από τις κοινωνίες μας ακόμα και την ελπίδα της συνειδητοποίησης και της αυτο-γνωσίας. Ίσως ήρθε η στιγμή να απαιτήσουμε το συλλογικό δικαίωμα σε τέτοιες στιγμές.

Abstract

Κάποτε οι πόλεμοι κηρύσσονταν και οι πτωχεύσεις ανακοινώνονταν. Σήμερα, «αναδύονται» απαρατήρητα, πίσω από την πλάτη μας, μέσα σε ένα συνονθύλευμα παραπλανητικών νεολογισμών, ακρωνυμίων, τεχνολογιών...